

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Факультет історії та філософії
Кафедра нової та новітньої історії

Дипломна робота
магістра

на тему: «**Політика колабораціонізму на теренах
Франції (1940 —1944рр.)**»

«**The policy of collaboration in France (1940-1944)**»

Виконав: студент денної форми навчання
спеціальності 032 Історія та археологія
Дамаскін Володимир Васильович

Керівник к.і.н., доц. Поспелов А.С. _____

Рецензент к.і.н., доц. Радзиховська О.О. _____

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ ____ від _____ 2018 р.

Захищено на засіданні ЕК № 3
протокол № ____ від _____ 2018 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

(підпис)

Дьомін О.Б.
(прізвище, ініціали)

(підпис)

Сминтина О. В.
(прізвище, ініціали)

Одеса – 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Джерела та історіографія.....	5
1.1. Джерельна база дослідження.....	5
1.2. Дослідження в зарубіжній історіографії.....	9
1.3. Історіографічні дослідження в СРСР та країнах СНД.....	13
Розділ 2. Прихід до влади уряду маршала Ф.Петена.....	20
Розділ 3. Внутрішня політика у Французькій державі.....	29
3.1. Ідеологічна політика.....	29
3.2. Політика співробітництва та її наслідки. Соціальна та економічна політика.....	31
Розділ 4. Зовнішньополітичний курс Французької держави.....	44
4.1. Взаємовідносини між урядом Віші та країнами антигітлерівської коаліції.....	44
4.2. Боротьба за легітимність між рухом «Вільна Франція» та режимом Віші.....	60
Розділ 5. Діяльність французьких фашистських організацій.....	66
5.1. Політична доктрина «Аксьон Франсез» та її діяльність під час окупації.....	67
5.2. Участь франсиської партії у політичному житті Франції.....	72
5.3. Французька народна партія.....	77
5.4. Національно-народне об'єднання.....	82
Висновки.....	89
Список джерел та літератури.....	92

ВСТУП

Друга світова війна є один з найстрашніших військових конфліктів за всю історію людства. І в той час кожна країна навіть, будучи нейтральною сама вибирала на чийй стороні бути. На стороні країн Осі або на боці держав антигітлерівської коаліції. Після поразки у війні у Франції було встановлена Французька держава, що існувала з 10 липня 1940 р. по 22 квітня 1945 р. (де-факто до 25 серпня 1944 р.) в Південній Франції, але до 1942 р. юридично уряд маршала Петена керував усією Францією. Цим режимом була обрана політика співпраці з Німеччиною. Це призвело до того, що після звільнення Франції про Французьку державу говорили, як про похмуру сторінку в історії їх держави. Імена багатьох видатних політичних діячів було затавроване ганебним словом колабораціоніст, яке до сьогоднішнього дня означає помічник ворога, зрадник. До сьогоднішнього дня суперечки не вщухають про те, що собою являє Французька держава - зрадники чи патріоти, які пішовши на контакт з окупантом намагалися захистити національні інтереси.

Метою нашого дослідження є : з'ясувати сутність Французької держави та фашистських організацій, чинники які впливали на розвиток внутрішньої та зовнішньої політики в обраний період.

Завданням дослідження є:

- Проаналізувати джерела та літературу по обраній проблематиці.
- Виявити передумови зміни влади після підписання Комп'єнського перемир'я.
- Розкрити характер економічної, соціальної та ідеологічної політики Французької держави.
- Проаналізувати зовнішню політику Французької держави, а саме - які цілі та завдання ставив перед собою уряд Віші, характер взаємовідносин між країнами антигітлерівської коаліції, прорахунки й досягнення у зовнішній політиці уряду маршала Ф.Петена.
- Охарактеризувати конфронтацію уряду Віші та руху "Вільна Франція" на початковому етапі на міжнародній арені.

- Розглянути еволюцію поглядів серед фашистських організацій.

Об'єкт дослідження: Французька держава, встановлена після підписання капітуляції на не окупованій території Франції та її внутрішня та зовнішня політика.

Предмет дослідження: взаємовідносини між німецькою адміністрацією та колабораціоністами. Місце Французької держави на міжнародній арені.

Хронологічні межі роботи охоплюють період з 10 червня 1940 року коли було захоплено Париж німецькими військами та переїзд уряду і до 25 серпня 1944– тобто до звільнення Парижу й евакуації уряду Ф.Петена.

Географічні рамки роботи – територія Франції та в її колоніальних володінь в Америці, Азії та Африці.

Під час написання роботи були використанні такі **методи:** порівняльно-історичний, аналогії, аналізу, узагальнення.

Структура магістерської роботи включає: вступ, п'ять основних розділи, висновки, список джерел та літератури. У першому розділі аналізується наявний комплекс джерел та літератури з зазначеної проблематики. Для дослідження політики колабораціонізму у Франції наявні різноманітні джерела, які дають можливість доповнювати один одного. Проте, в радянській історіографії фашистські партії – мало досліджені. Наступні розділи було поділено за рівнем політики колабораціонізму від урядового до партійного ураховуючи основні фактори змін на внутрішній та зовнішній політичній арені.

В роботі використано 111 одиниць джерел та літератури, з них 67 джерел та 44 позицій літератури.

ВИСНОВКИ

У Другій світовій війні Франція стала батьківщиною колабораціонізму, як поняття, що позначає співпрацю з ворогом. Після поразки у війні французькому уряду була надана можливість створити своє самостійну державу. 10 липня 1940 року в місті Віші була створена Французька держава.

Розглянувши подальші дії уряду Петена, можна констатувати, що Французька держава була довгостроковим проектом, який займе своє належне місце в післявоєнному світі. До 1940 року ніхто не припускав, того що Німеччина може програти у війні. А після війни б утворився свій світ, в якому б діяли певні правила. Тому створення Французької держави маршалом Петеном це спроба збереження державності, збереження національних інтересів і в кінцевому підсумку збереження французів як нації. «Національна революція», яка була проголошена Петеном, повинна була стати новою доктриною для держави та фундаментом для нових поколінь. В основу цієї «революції» були закладені ідеї Ш.Морраса та його руху «Аксьон Франсез».

Необхідно відзначить, що на початку на уряд Петена покладали надії та ті, хто не підтримував капітуляцію з Німеччиною. У Монтуарі світ дізнався про те, що Французька держава і Німеччина в основу своїх взаємин поклали принцип міждержавного співробітництва. На території Франції дане явище проявило себе найбільш багатогранно – від співпраці на побутовому рівні до державного.

Ідея об'єднаної Європи, в якій Франція грала б провідну роль, сприяла до зближення французьких та німецьких керівників. Але з поразкою у війні амбіції довелося зменшити, Французькій державі довелося погодитися з тим, що Німеччина займала провідну роль в «новому європейському порядку». Таким чином проаналізувавши все вище сказане, приходимо до висновку, що в уряді Віші ми спостерігаємо спроби відстоювання інтересів своєї держави, але прихильників такого шляху в державному апараті було досить мало. Спроби вплинути на ситуацію в країні не зіграли істотної ролі в підриві окупаційного

режиму на території Франції. Фатальною помилкою для режиму Петена виявилось політика співпраці та підтримки Німеччини.

Ми можемо скептично ставитися до зовнішньої політики уряду Віші, говорити, про те що вона була продиктована німецьким керівництвом. Безсумнівно це факт мав місце бути, але на наш погляд це дуже вузький погляд на саму проблематику міжнародних відносин і місце в них Французької держави. Адже можна простежити розвиток міждержавних зв'язків і відношення між країнами. На початковому етапі ніхто не говорив про те що необхідно визнавати рух де Голля "Вільна Франція". Навіть СРСР в 1940 році не був орієнтований на хоча б якісь зв'язки з де Голлем, а підтримував міжнародні відносини з урядом Петена. Розуміючи, що від цих угод Радянський Союз може отримати куди більше, ніж від руху де Голля. Навіть після початку війни з Німеччиною СРСР не відразу визнало деголлевців, як силу котра відстоювала інтереси Франції в світі. Великобританія також була орієнтована на уряд Петена навіть після того, як були розірвані відносини між двома державами. Якщо говорити про США, то це країна яка найдовше орієнтувалася на вішістів на міжнародній арені. І відстоювала інтереси саме уряду Петена.

Безсумнівно Німеччина всіляко намагалась керувати Францією. Але на початкових етапах ми можемо відзначити, що маршал Петен відстоював незалежну політику і завдяки цьому в колоніальних володіннях у його була потужна підтримка. Потрібно відзначити, що ця незалежна політика проводилася не довго. Це пояснюється тим що керівництво Французької держави до кінця не могло визначитися на кого орієнтуватися у зовнішній політиці. Адже в умах і серцях, як маршала Петена так і його соратників була думка про те, що Німеччина переможе, і що Франції після війни необхідно буде дати гідне місце в після військовому світі. При цьому з незрозумілих причин вішісти не хотіли дивитися на те, що коїться в реальності. Адже до 1942 року на фронтах Другої світової війни різко змінилося становище. Німці втратили стратегічну ініціативу. І це було відмінним шансом таємно домовитися з США і Великобританією про спільні дії проти Німеччини. Навіть такий хід подій

розглядався німецьким керівництвом, але Петен не зміг зробити рішучого кроку, що привело до повного поневолення Франції. Втім можна говорити про те, що Франція яку ми знаємо сьогодні збереглася почасти й завдяки уряду Петена. Але його політика відкритого колабораціонізму з 1942 року позбавила змоги деяким учасникам його уряду увійти в історію як представники опору проти нацизму.

Окремою сторінкою в політиці колабораціонізму є фашистські партії. В 1930 роках вони продемонстрували свої спроби висунути політиків нової генерації, котрі пережили Велику війну, і які намагалися побудувати нову країну. Їх лідери Марсель Деа, Жак Доріо та Марсель Бюкар намагалися у своїх програмах поєднати, як ідеї правих рухів, так і ідеї лівих партій, тим самим об'єднати країну аби подолати соціально-економічну кризу. Але на той час вони не змогли стати елементом, що консолідував би суспільство. Після поразки у війні лідери ННО, ФНП та франсистів були сподівання на відродження Франції під їх гласами. Адже кожен з них розумів, що тодішня республіканська система, яка була у кризі, не змогла протистояти проти німецької військової сили.

Але кожен із них зробив величезну помилку, котра перекреслила всі політичні наміри. Колишні управлінці в обличчі Доріо та Деа бажали займати керівні посади у Французькій державі, при цьому вони не бачили змін політичної ситуації в країні, коли німецька окупація досягла свого апогею та існування хоч би ідеї примарної незалежності держави зникла. І саме їх ідейні переконання не дали їм змоги перейти до лав рух Опору і як у 1940 році встати на захист своєї держави.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА

Опубліковані джерела

Документи

1. Беседа Посла СССР во Франции А.Е. Богомоллова с Послом Франции в СССР Г. Бержери // Документы внешней политики СССР. 1 ноября 1940 г. — 1 марта 1941 г. — М.: Международные отношения, 1995. — Т. 23. Кн. 2 (часть 1). — С. 686-687.
2. Гаванское соглашение // под ред. Кузнецова Д. В. Хрестоматия по истории международных отношений. Новейшее время / под ред. Д.В. Кузнецова. — Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2013. — К. 4. — С.354-355.
3. Германские планы расчленения Франции. «Международная жизнь» / [авт. вступ., текста К. Цыбина] — М. , 1959. — № 12. — 153 с.
4. Конституционный закон об организации сената Франции, 24 февраля 1875 г. // под ред. Кузнецова Д. В. Хрестоматия по истории Нового времени стран Европы и Америки: В 2 кн. Кн.1. Внутривполитическое развитие / под ред. Д.В. Кузнецова. — Благовещенск : Изд-во БГПУ, 2010. — Ч. 2. — С. 248-255.
5. Телеграмма Заместителя Наркома иностранных дел СССР С. А. Лозовского поверенному в делах СССР во Французском Государстве Н. Н. Иванову // Документы внешней политики СССР. 1 января — 31 октября 1940 г. — М.: Международные отношения, 1995. — Т. 23. Кн. 1. — С. 578-579.
6. Телеграмма Заместителя Народного Комиссара иностранных дел СССР С.А. Лозовского Поверенному в делах СССР во Франции А.Е. Богомоллову // Документы внешней политики СССР. Том 23. 1 ноября 1940 г. — 1 марта 1941 г. — М.: Международные отношения, 1995. — Т. 23. Кн. 2 (часть 1). — С. 158.
7. Телеграмма Поверенного в делах СССР во Франции А.Е. Богомоллова в НКВД СССР // Документы внешней политики СССР. 1 ноября 1940 г. — 1 марта 1941 г. — М.: Международные отношения, 1995. — Т. 23. Кн. 2 (часть 1). — С. 173-174.

8. Телеграмма Поверенного в делах СССР во Французском Государстве Н. Н. Иванова в НКВД СССР//Документы внешней политики СССР. 1 января — 31 октября 1940 г. — М. : Международные отношения, 1995. — Том 23. Кн. 1. — С. 665.

9. Капитуляция Франции.Условия перемирия Германии с Францией (Компъень, 22 июня 1940 г.) // под ред. Кузнецова Д. В. Хрестоматия по истории международных отношений. Новейшее время. / под ред.Д.В. Кузнецова. – Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2013. – К. 4. – С.305-308.

Програмні документи партій і громадських об'єднань

10. Берри Ф. Фашизм во Франции / Франсуа Берри, перевод с фр. под ред.Г. С. Зайделя. — Ленинград: Прибой, 1927. — 94 с.

11. Моррас Ш. Будущее Интеллигенции / Шарль Моррас, перевод с фр. и пос-лесл. А. М. Руткевича – М. : Праксис, 2003. — 160 с.

12. Bucard M. Le francisme : paix, justice, ordre [Электронный ресурс] / M. Bucard— Paris: Impr. spéciale du Francisme, 19.. — 37 p. – Режим доступа: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5651045q/f9.planchecontact> (10.04.2018)

13. Doriot J. La France avec nous! [Электронный ресурс] / J. Doriot — Paris: E. Flammarion, 1937 — 142 p. –Режим доступа: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k83400f?rk=42918;4> (28.03.2018)

Періодична преса

14. Chronique du R.N.P // L'Œuvre. — 1941. — 9 juin. P. 2.

15. Chronique du R.N.P // L'Œuvre. — 1941. — 7 juillet. P. 2.

16. Chronique du R.N.P // L'Œuvre. —1943.—4 décembre. P. 2.

17. Déat M. Pourquoi mourir pour Dantzig ? / M. Déat // L'Œuvre. — 1939. — 4 mai. — PP. 1, 4.

18. Déat M. La victoire se mérite / M. Déat // L'Œuvre.—1940. — 4 juillet. P. 1.

19. Déat M.La Constitution et le Parti Unique / M. Déat // L'Œuvre. — 1941. — 9 juillet. P. 1.

20. Déat M. Défense de l'Occident / M. Déat // L'Œuvre. — 1941. — 23 juin. PP. 1-2.

21. Déat M. Contre le bolchevisme / M. Déat // L'Œuvre. — 1941. — 7 juillet. P. 1.
22. Depuis dimanche matin L'Allemagne et La Russie Sovietique sont en guerre // L'Action française : organe du nationalisme intégral. — 1941. — 24 juin. P. 1.
23. En prenant part à la croisade anti-bolchevique la France affirme sa place en Europe // L'Ouest-Éclair : journal quotidien d'informations, politique, littéraire, commercial. — 1941. — 9 juillet. — PP. 1-2.
24. Faits divers // Le Temps. — 1942. — 10 août. — P. 2.
25. Journal officiel de la République française. Lois et décrets [Электронный ресурс] — Paris: Journaux officiels, 12 janvier 1936. — 560p. – Режим доступа: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6568812h/f2.item.texteImage> (20.02.2018)
26. La reforme de la constitution // Le Temps. — 1940. — 6 juillet. — P. 1.
27. La France devant l'Europe // Notre province : revue mensuelle éditée sous le patronage du Centre d'études régionalistes de Limoges. — 1942. — mai. — P. 136.
28. La guerre a été déclarée sans consultation du Parlement déclare M. Marcel Déat // Le Matin : derniers télégrammes de la nuit. — 1940. — 20 juillet. P. 1.
29. La première journée d'enrôlement des volontaires français a connu un grand succès // L'Œuvre. — 1941. — 9 juillet. P. 1.
30. La réunion de la L.V.F. à Lyon // Le Journal. — 1944. — 7 avril. — P. 2.
31. Le chef de l'Etat annonce un message // Le Journal. — 1940. — 10 octobre — PP. 1-2.
32. Le congrès national du P.P.F. // L'Ouest-Éclair. — 1942. — 5 novembre. — P. 1.
33. Le docteur Paul Guérin victime d'un lâche attentat // Paris-soir. — 1943. — 29 septembre. — P. 1.
34. Le 4e congrès national du P. P. F. s'est ouvert ce matin sur un discours de Jacques Doriot // Paris-soir. — 1942. — 5 novembre. — P. 1.
35. Le Marechal Petain devient chef de l'Etat Français // Le Moniteur. — 1940. — 12 juillet — P. 1.
36. Le message du maréchal // Le Journal. — 1941. — 26 mai — P. 1.

37. Les responsables de la guerre // Le Nouvelliste d'Indochine. - Hebd. pol. économ. littéraire. — 1940. — 27 octobre. — P. 2.
38. Les troupes allemandes traversent la zone libre pour aller prendre des positions de défense sur la côte méditerranéenne // L'Action française : organe du nationalisme intégral. — 1942. — 12 novembre. — P. 1.
39. Loi du 4 octobre 1941 relative à l'organisation sociale des professions // Journal officiel de la République française. Lois et décrets. — 1941. — 26 octobre — PP. 4656.
40. Marcel Déat est nommé ministre du Travail et de la Solidarité nationale // L'Œuvre. — 1944. — 17 mars. — P. 1.
41. M. Jacques Doriot lance un journal a Paris // Journal des débats politiques et littéraires. — 1940. — 23 octobre. — P. 1.
42. Nos «planistes» // L'Action française : organe du nationalisme intégral. — 1940. — 9 septembre. — P. 2.
43. Parti Populaire Français // L'Ouest-Éclair. — 1943. — 7 mai. — P. 2.
44. Pétain chef d'Etat français // L'Action française : organe du nationalisme intégral. — 1940. — 14 juillet. — P. 2.
45. Prendra a deux reprises la parole a l'occasion du congrès du P. P. F. // Le Petit Parisien : journal quotidien du soir. — 1942. — 9 novembre .— P .2.
46. Rassemblement national populaire est créé // L'Œuvre.—1941. — 2 février. — P. 1.
47. Si le barrage établi à l'Est s'effondrait l'Europe s'effondrerait à son tour dans le chaos et l'horreur» proclame au Vel d'Hiv' Jacques Doriot // Le Petit Parisien : journal quotidien du soir. — 1943. — 9 août. — PP. 1-3.
48. Socialisme et nazisme // Nouveau juvénal — 1940. — 28 avril. — P .18.
49. Sur la politique intérieure // Le Petit Troyen. — 1940. — 19 décembre. — P. 1.
50. Sur un discours de M. Marcel Déat le congrès du R.N.P. a clos ses travaux // L'Œuvre. — 1942. — 2 novembre. — PP. 1-2.

51. Une bombe est lancée sur le siège du parti franciste de Montpellier // L'Echo d'Alger : journal républicain du matin. — 1943. — 28 décembre. — P. 1.
52. Une résolution de M. Jacques Doriot // L'Ouest-Éclair : journal quotidien. — 1942. — 10 novembre. — P. 1.
53. Une réunion franciste // L'Ouest-Éclair. — 1943. — 7 mai. — P. 2.
54. Une reunion franciste salle Wagram // Le Petit Parisien : journal quotidien du soi. — 1943. — 9 août. — P. 1.
55. Un appel du président Laval // L'Œuvre. — 1944. — 7 juin. — PP. 1-2.
56. Un appel du président Laval chef du Gouvernement // L'Action française : organe du nationalisme intégral. — 1944. — 08 juin. — P. 1.
57. Un défilé dans Paris a clos le congrès du francisme // Le Matin : derniers télégrammes de la nuit. — 1943. — 5 juillet. — P. 3.
58. Victime d'un attentat l'ancien Maire communiste de Montreuil va mieux // Paris-soir. — 1942. — 31 décembre. — P. 3.

Мемуари та спогади

59. Богомолов А.Е. На дипломатическом посту в годы войны / А.Е. Богомолов // Международная жизнь. — 1961. — № 6. — С.90-110.
60. Голль Ш. де. Военные мемуары: Единство 1942-1944 [Электронный ресурс] / Ш. де. Голль. — М.: АСТ, Астрель, 2003. — Режим доступа: <http://militera.lib.ru/memo/french/gaulle2/09.html> (13.02.2015)
61. Голль Ш. де. Военные мемуары: Призыв 1940-1942 [Электронный ресурс] / Ш. де. Голль. — М.: АСТ, Астрель, 2003. — Режим доступа: <http://militera.lib.ru/memo/french/gaulle/04.html> (15.03.2016)
62. Зукка А. Париж и парижане в годы оккупации (1940-1944) [фотографії] / А. Зукка— Екатеринбург, 2014.—55 с.
63. Кейтель В. Мемуары фельдмаршала. Победы и поражения вермахта. 1938-1945 [Электронный ресурс] / В. Кейтель — М.: Центрполиграф, 2004. — Режим доступа: <http://militera.lib.ru/memo/german/keytel%20v02/text.html#t3> (11.12.2014)

64. Морис Д. Это моя война, моя Франция, моя боль на перекрестке истории [Электронный ресурс] / Д. Морис.— М. : Эксмо,2012. – Режим доступа: http://militera.lib.ru/memo/french/druon_tOШгиоп_t01.1Дт1#п1 (12.12.2014)
65. Узульяс А. Сыновья ночи [Электронный ресурс] / А. Узульяс — М. : Воениздат, 1978. – Режим доступа: http://militera.lib.ru/memo/french/ouzoulias_a/03.html (05.12.2014)
66. Черчилль У. Вторая мировая война [Электронный ресурс] / У. Черчилль — М. : Воениздат, 1991— Режим доступа: http://militera.lib.ru/memo/english/churchill/2_26.html (13.01.2016)
67. Эррио Э.Эпизоды 1940-1944 / Э. Эррио – М. : Институт международных отношений, 1961. – 120 с.

ЛІТЕРАТУРА

68. Бурлаков А.Н. Маршал Петэн и Гитлер: встреча в Монтуаре / А.Н. Бурлаков — М. : Преподаватель XXI век – 2016. – №1. – С.262-273.
69. Виллар Ж. «Странная война» и предательство Виши / Ж. Виллар, переклад з фр. – М.: Соцэкгиз, 1962.– 191 с.
70. Гаррос Л. Военно-морской флот Франции во Второй мировой войне. [Электронный ресурс] / Л. Гаррос — СПб. : ЧеРо, 1997. — Режим доступа: <http://navycollection.narod.ru/library/Garros/06.htm> (03.02.2015)
71. Гомза І.А. Вплив поняття занепаду національної спільноти на ідеологію інтегрального націоналізму: випадок “Французької Дії” / Гомза І. А. // Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць. — 2011. — № 45. — С. 668-679.
72. Гомза І. А. Культ особи у Франції доби Другої світової війни: Маршал Петен як “спаситель нації” / Гомза І. А. // Наукові записки НаУКМА. — 2010. — Т. 108 : Політичні науки. — С. 678-686.
73. Гомза І. А. Освітня та молодіжна політики як знаряддя національного відродження в соціальному проекті вищої військової ієрархії вішістської Франції / Гомза І. А. // Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць. — 2010. — № 42. — С. 668-679.
74. Гомза І. А. Історіографія французького фашизму: академічний захист національного міфу / І. А. Гомза // Наукові записки НаУКМА. Сер. Політ. науки. — 2009. —Т. 95. — С. 14-18.
75. Добрынина М. В. «Аксьон франсэз» как идейная предшественница европейского фашизма / М. В. Добрынина // Экономические и социально-гуманитарные исследования. — 2015. — № 2(6). — С. 4-8.
76. Киссельгоф И. С. История Франции в годы Второй Мировой войны / И. С. Киссельгоф. –М.: Высшая Школа, 1975. –208 с.
77. Киссельгоф И.С. Правящие круги и народные массы Франции после нападения фашистской Германии на СССР / Ученые записки Башкирского гос. ун-та им. 40 - летия Октября.–1957.–С.73-106.

78. Кондратьев А.Г. Жак Дорио: от идей коммунизма к сотрудничеству с нацизмом / А.Г. Кондратьев // Тоталитаризм и тоталитарное сознание. — 2012. — № 2. — С. 160-170.
79. Кошта П. А. Фашизм, корпоративизм и создание авторитарных институтов в диктаторских государствах Европы в межвоенный период / П. А. Кошта // Берегиня. 777. Сова: Общество. Политика. Экономика. — 2014. — № 4 (23). — С. 70-90.
80. Кузовенков М. Коллаборационисты Второй мировой войны. [видеозапись] / М. Кузовенков — М : Телеканал 365, 2014.
81. Лафлин М. Б. Историография французского фашизма: "Национальный фронт" аватар сегодняшнего дня? / М.Б. Лафлин // Берегиня. 777. Сова: Общество. Политика. Экономика. — 2014. — № 4 (23). — С. 328-340.
82. Манфред А.З. История Франции: в 3-х тт. / А.З. Манфред — М. : Наука, 1973. — Т.3 — 600 с.
83. Нольте Э. Фашизм в его эпохе / Эрнст Нольте, перевод с нем. А. И. Федорова Новосибирск: Сибирский хронограф, 2001. — 568 с.
84. Пантелеев М. М. Марсель Бюкар — французский дуче / М. М. Пантелеев // Вопросы истории. — 2012. — № 1. — С. 128-140.
85. Пантелеев М. М. Марсель Деа и его «революционная эволюция» / М. М. Пантелеев // Вопросы истории. — 2012. — № 9. — С. 123-136.
86. Пессмор К. Транснациональная история фашизма и национал-социализма на примере Франции / К. Пессмор // Берегиня. 777. Сова: Общество. Политика. Экономика. — 2014. — № 4 (23). — С. 310-327.
87. Ратиани Г.М. Франция судьба двух республик / Г.М. Ратиани — М.: Мысль, 1980. — 470 с.
88. Роль «Аксон Франсэз» в становлении французского фашизма : (актуальные проблемы истории и историографии стран Западной Европы и Америки в новое и новейшее время) / А. Ф. Юсупов — 2012. — С. 131-139. — Режим доступа: https://elibrary.ru/download/elibrary_24781052_66120583.pdf
89. Рубинский Ю.И. Тревожные годы Франции. Борьба классов и партий от Версаля до Мюнхена / Ю.И. Рубинский М.: Мысль, 1973. — 456 с

90. Руссо А.: «Национальная революция» режима Виши [Электронный ресурс] / А. Руссо. // Французский ежегодник. – 2003. – Режим доступа: <http://annuaire-fr.narod.ru/statii/Russo-fe2003.html> (11.11.2014)
91. Руссо А. Франция Виши и Франция Сопротивления [Электронный ресурс] : А. Руссо // Вокруг Света. – 2010. – №10 (2841). – Режим доступа: <http://www.vokrugsveta.ru/vs/article/7166/> (11.11.2014)
92. Севостьянов Г.Н. США и Франция в годы войны 1939-1945 гг. / Г.Н.Севостьянов, А.И. Уткин. М. : Наука, 1974. – 398 с.
93. Семиряга М.И. Коллаборационизм. Природа, типология и проявления в годы Второй мировой войны. Правительство Виши / М.И.Семиряга – М. : РОССПЭНДООО, 2000 — 863 с.
94. Смирнов В.П. Начало сотрудничества правительства Виши с фашисткой Германией // Французский ежегодник — Annuaire D'etudes Francaises за 1963. – М. : Наука, 1964 – С.301-323.
95. Смирнов В.П.Правительство Виши и война гитлеровской Германии против СССР // Французский ежегодник. 1965 г. : Статьи и материалы по истории Франции – М. : Наука, 1966 – С.311-326.
96. Смирнов В.П. Франция во время Второй Мировой войны / В.П. Смирнов – М.: Московский университет, 1961. – 110 с.
97. Уткин А.И. Дипломатия Франклина Рузвельта [Электронный ресурс] / А.И. Уткин — Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1990. – Режим доступа : <http://militera.lib.ru/research/utkin2/03.html> (20.03.2016)
98. Чельшев И.А. СССР – Франция трудные годы [Электронный ресурс]/ И.А. Чельшев. – М.: Институт российской истории РАН, 1999. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/290911/> (15.04.2016)
99. Штейн Б.. Критические статьи и обзоры американская поддержка «правительства» Виши./ Б. Штейн // Вопросы истории. –1950. – № 6. – С.94-104.

100. Яковлев Н.Н. Пёрл-Харбор, 7 декабря 1941 года. Быль и небыль [Электронный ресурс]/ Н.Н. Яковлев — М.: Политиздат, 1988. — Режим доступа : http://militera.lib.ru/research/yakovlev_nn/01.html (10.03.2016)
101. Brunet J.-P. Le P.P.F. et la notion de puissance nationale / J.-P. Brunet // Revue française de science politique. — 1984 — № 4 (31). — PP. 666-673.
102. Brunet J.-P. Un fascisme français : le Parti populaire français de Doriot (1936-1939) / J.-P. Brunet // Revue française de science politique. — 1983 — № 2 (33). — PP.255-280.
103. Chathuant D. La Guadeloupe dans l'obédience de Vichy (1940-1943) [Электронный ресурс] / D.Chathuant // Bulletin de la Société d'Histoire de la Guadeloupe —1992. — №91 —С.16 — Режим доступа: <http://abolitions.free.fr/IMG/pdf/guavichy.pdf> (11.01.2016)
104. Gosa P. Le conflit franco-thaïlandais de 1940-41: la victoire de Koh-Chang / P. Gosa — Paris : Nouvelles éditions latines, 2008. — 105 p.
105. Gravel J.-Y. Le Quebec et la Guerre / J.-Y. Gravel — Montreal.:Boreal Express, 1974. — 200 p.
106. Jacomet A. Les chefs du francisme: Marcel Bucard et Paul Guiraud/ A.Jacomet // — Paris: Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale.— 1975. — № 97. — P.45-66.
107. Kersaudy F. De Gaulle et Churchill / F. Kersaudy — Paris. : Plon, 1981. — 150 p.
108. Montagnon P. La France coloniale / P.Montagnon — Paris. : Flammarion, 1990. — 400 p.
109. Ophüls M. Le chagrin et la pitié [video] / M. Ophüls — France, Suisse, l'Allemagne (RFA), 1971.
110. Rousso H. Le régime de Vichy / H. Rousso — Paris: Presses Universitaires de France, 2007 — 128 p.
111. Thiébot E. Les Collabos / Thiébot E. Montagnon P. // Historia — 2012 — № 790. — P. 100-118.